A man and a woman are shown in a close embrace. The man is on the left, seen from the back, wearing a brown coat. The woman is on the right, looking over her shoulder with a concerned expression. They are standing in front of a barbed wire fence. In the background, there is a brick building with a wooden roof, typical of a concentration camp. The sky is a clear, pale blue.

ZA OSTNATÝM DRÔTOM

*Lahšie by bolo zomrieť, no túžba
žiť je silnejšia – aj na najtemnejšom
z temných miest, kde láska
a sila vôle prinášajú vzburu
židovských väzňov.*

JAMES D. SHIPMAN

TATRAN

Za ostnatým drôtom

JAMES D. SHIPMAN

TATRAN

Z anglického originálu James D. Shipman: BEYOND THE WIRE,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Kensington Publishing Corp, New York 2022,
preložila Zuzana Gáliková.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2022 ako 5356. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a väzbu navrhol Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Katarína Vilhanová

Jazykové redaktorky Zlata Sršňová, Ivana Fábryová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

Copyright © 2022 by James D. Shipman

Translation © Zuzana Gáliková 2022

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2022

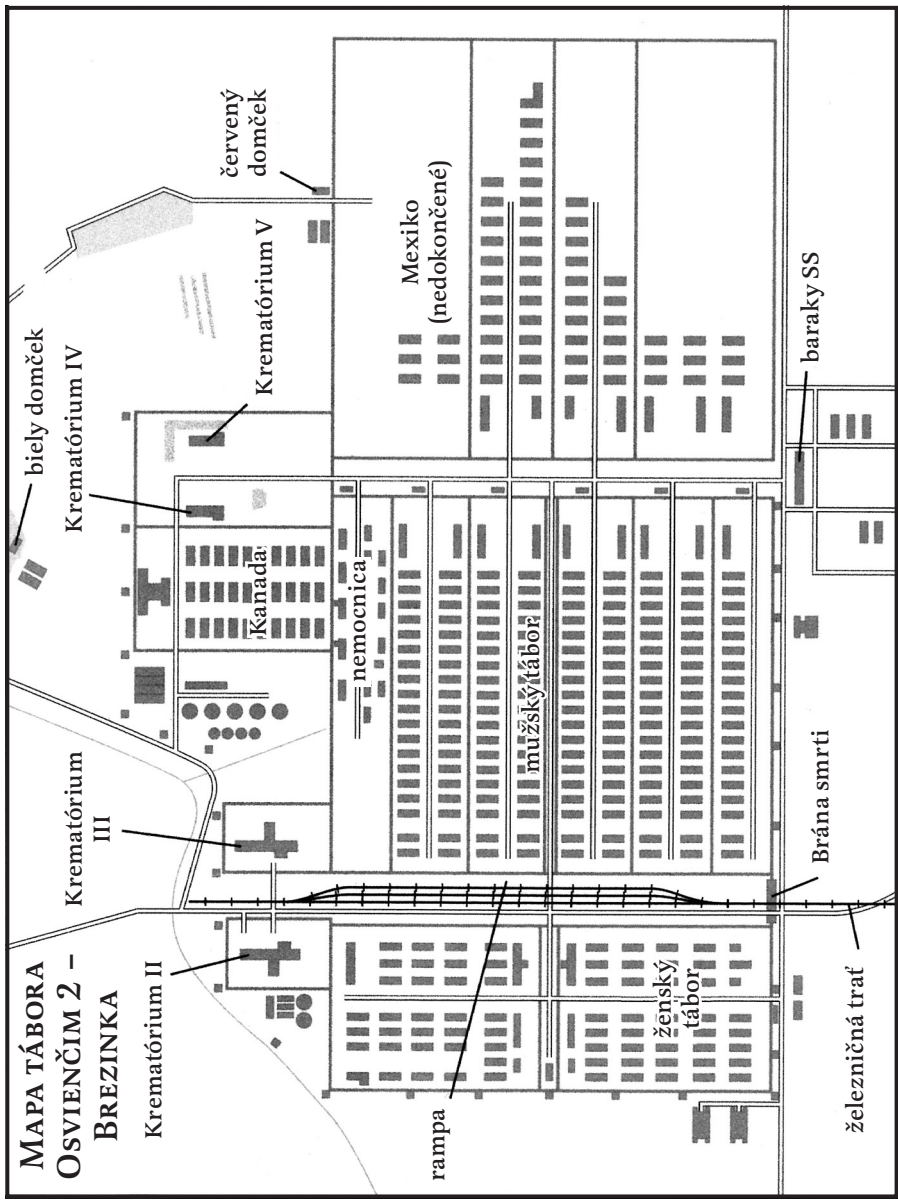
ISBN 978-80-222-1344-8

*Túto knihu venujem všetkým obetiam holokaustu.
Aby sme nikdy nezabudli.*

„Možno niekedy nie je v našich silách zabrániť bezpráviu,
nikdy však nesmieme váhať s prejavom odporu.“

Elie Wiesel

**MAPA TÁBORA
OSVIENČIM 2 -
BREZINKA**

biely domček

Krematórium I

Krematórium IV

Krematórium II

Kanada

červený domček

Krematórium V

nemocnica

Mexiko
(nedokončené)

mužský tábor

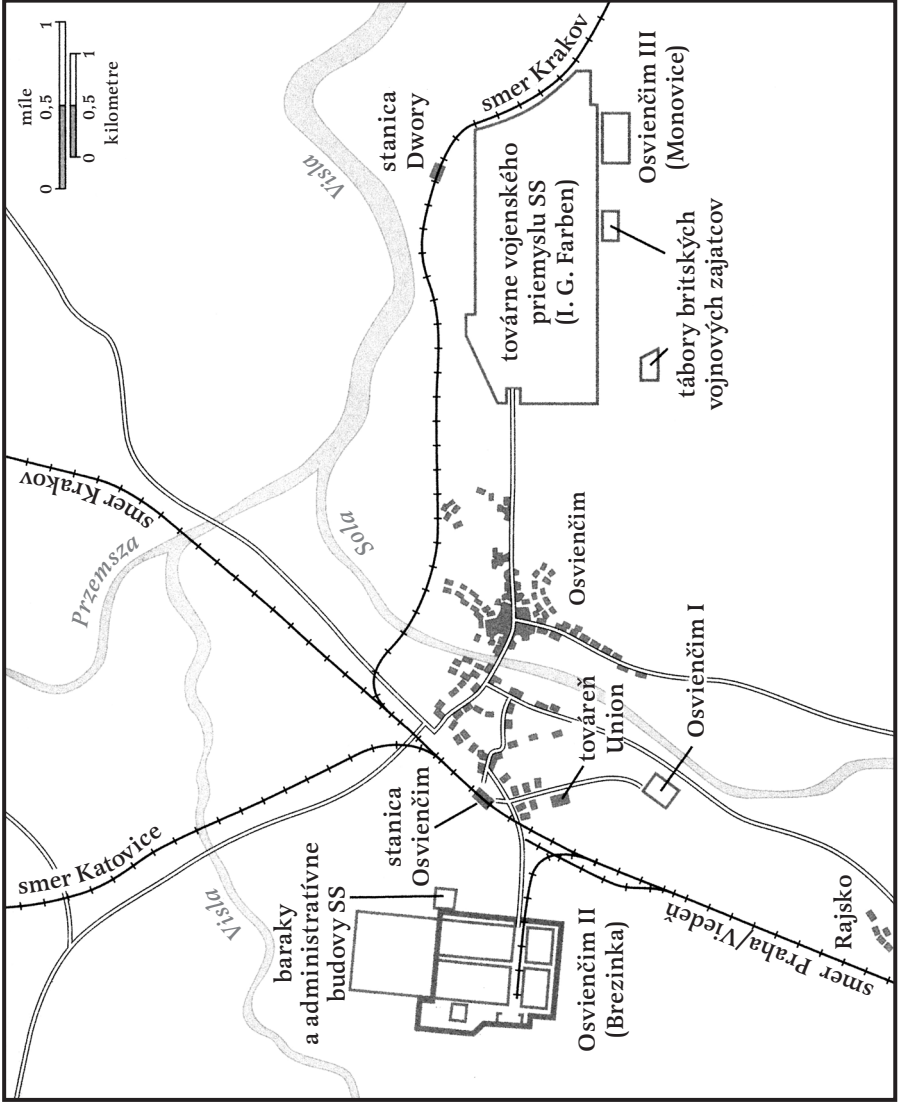
ženský tábor

baraky SS

Brána smrti

železničná trať

rampa

INŠPIROVANÉ SKUTOČNÝMI UDALOSŤAMI

1. kapitola

Fabrika na smrť

Osvienčim-Brezinka
október 1944

Výkriky utíchli. Jakub prehľadal kabát mŕtveho muža. Skúsenými rukami prelašoval vrecká a končekmi prstov prešiel po švíkoch. Zaciťil niečo tvrdé. Rýchlym pohľadom skontroloval okolie a roztrhol podšívku. Z tajného vrecka mu vklázlo do dlane niečo okrúhle, kovové. Hodinky. Zazrel zlatistý záblesk. Jakub vzal kabát, zvinul ho a odhodil na kopy šiat, ktorú vršil od rána. Ako sa od nej obracal, vopchal si hodinky do vrecka na pásikavom kabáte. Na dozorcov sa ani nepozrel; bol vyšší než ostatní a nemohol si dovoliť pútať pozornosť. Ak by ho aj niektorý zbadal, už by mu to bolo jedno. Guľku by ani nezacítil.

Bol taký vychudnutý, že mal pocit, akoby sa celá jeho postava ešte viac natiahla. Pokožku mal priesvitnú ako papier. Pohľadom prebehol po rukávoch svojho kabáta, ktoré sa mu plantali okolo tenučkých končatín. Prešiel si dlaňou po strnisku na hlave. Kedysi mal hrivu nepoddajných ryšavých vlasov, no teraz bola preč. Oholili mu ju nacisti a vyrobili z nej plstenej papuče pre vojakov v ponorkách alebo ju použili na nejaké podobné šialenstvo. Ďalšia bežná vec v tomto pekle.

Všetko stíchlo. Cyklón B dovŕšil svoje dielo. Plamienok ďalšej tisíciky sviec zhasol. Potriasol hlavou. Nesmie nad tým premýšľať. Keď mu kopa s oblečením siahala po hlavu, vzal ju z lavice a tackavo sa pobral k neďalekému vozíku, kam hodil svoj neusporiadaný náklad.

Keby z neho niečo vypadlo, musel by začať odznova a možno by dostal bitku, ak by obďaleč stál niektorý z dozorcov.

Dnes tu bol Schmidt. Najhorší zo všetkých. Aj napriek uniforme SS vyzeral ako dieťa. Chýbali mu dva horné zuby, a keď rozprával, jeho slová zneli šušlavo a nezrozumiteľne. Mal poďobanú tvár. Keď Jakub prišiel do Osvienčimu, ľutoval tohto muža pre jeho nepríjemný vzhľad, no netrvalo to dlho. V prvý deň sa stal svedkom toho, ako tento rotmajster SS nahnal do vražednej plynovej komory dvoch väzňov len tak zo zábavy. Išlo o hru, ktorú nazýval „lotéria“. Hral ju takmer zakaždým, keď mal službu. Jakub by bol rád, keby bol Schmidt jeho jedinou hrozbou, no zábavky na účet väzňov predstavovali iba jeden z tisícok spôsobov, ako sa tu dalo umrieť.

Sonderkommando usilovne pracovalo. Každý člen sa náhlil hore-dolu úzkou dlhou šatňou so sklonenou hlavou, aby, nedajbože, nepritiahol pozornosť SS.

„Ponáhľajte sa, červy!“ zakričal Schmidt. „Ďalšia skupina čaká. Nech je to raz-dva upratané, inak sa vám všetkým ujde špeciálne zaobchádzanie!“

Jakub sa so sklopenými očami načialhol za ďalšou kôpkou šiat. Miestnosť bola už takmer prázdna. Keď skončil, chytil rúčku vozíka a s námahou ho tlačil k dverám. Pribehol k nemu ďalší väzeň, vrazil doňho a takmer ho sotil na zem. Tomasz.

„Nenechám si predsa ujsť najlepšiu robotu,“ zašepkal jeho priateľ. „Vidím, že si stále nažive.“

„Som,“ šepol Jakub. „Ale netuším dokedy. To vie len Boh.“

Tomasz sa zaškľabil. „Zasa filozofuješ? Kým dýchaš, tak je dobre. Záleží len na tejto chvíli, zajtra už možno pôjdeš hore komínom, takže načo sa obávať?“

„Prežijem to,“ precedil Jakub.

„Pravdaže, chlapče, som si tým istý. Ak sa to niekomu podarí, tak si to ty. Pokiaľ ide o mňa, stačí mi, ak sa dožijem večera.“ Tomasz sa naklonil celkom blízko k priateľovi a pozrel mu do očí. Nebol oveľa starší ako Jakub, ale mal tvrdé, ošľahané črty varšavského chuligána. „Máš niečo?“

„Hodinky. A trochu peňazí. Nestihol som ich spočítať.“

„Tie hodinky... stoja za niečo?“

„Myslím si, že sú zlaté.“

Tomasz zahvízdal. „To nám postačí na prežitie. A možno aj na niečo viac.“

„Ako si na tom ty?“

Tomasz sa usmial. „Ráno sa mi darilo. Našiel som tri zlaté mince. Veľké. Podľa mňa sú to staré ruské peniaze. A tiež niekoľko suchárov. Jeden ti dám, keď zjídeme za roh.“ Tlačiac vozík, prešli niekoľkými dvojkridlovými dverami a zahli doľava. Na pár sekúnd sa ocitli mimo dohľadu dozorcov a Tomasz strčil Jakubovi do vrecka tvrdý suchár.

„Vďaka, umieram od hladu.“

„To my všetci, chlapče. Ale nie sme až v takých sračkách ako tí úbohí bastardi v hlavnom tábore.“

Jakub prikývol. „A oni nás pre to nenávidia. Lebo sa babreme so živými a s mŕtvymi.“

„Pche,“ Tomasz sa zamračil, „mali sme na výber? Nespomínam si, že by som vyplňal prihlášku, ty áno? Môžu ohŕňať nosom nad tým, čo robíme, ale to nie je dôvod, prečo nás nemajú radi. Neznášajú nás, lebo máme prístup k veciam.“

„Bol by som dávno mŕtvy, keby som sa nedostal k jedlu navyše,“ poznamenal Jakub. „Ale možno by to bolo lepšie, ako žiť takto.“

„Znova privela rozmýšľaš. Tuná ti to nepomôže. Musíš len uchmatnúť, čo vidíš, zjesť, čo môžeš, a vymeniť, čo sa dá, aby si si trochu užil. Nič viac ma nezaujíma. Stačí jeden chybný krok a dostaneš guľku alebo plyn.“

„Keď o tom hovoríme, Schmidt je dnes zasa vo forme.“

„Dávaj si naňho pozor,“ povedal Tomasz varovne. „Je to had vnútri vlka, vlk vnútri démona.“

„Vyzerá ako diabol,“ prisvedčil Jakub.

„Mne pripomína krysu. Takú, ktorej uhryznutie je smrteľné.“

Prišli na koniec chodby a po rampe vytlačili vozík von. Šatňa a plynová komora v Krematóriu II sa nachádzali v podzemí, takže dostať sa na prízemie si vyžadovalo nemalú námahu. Tu sa už nemohli zhovárať, pretože neďaleko nich postávali dozorcovia. Pod ťarchou nákladu napínali svaly, hnaní krikom a rozkazmi čakajúcich dozorcov. Keď sa dostali hore, na chvíľu mohli postáť a chytiť dych, kým jeden z Nemcov tu a tam pichol obušok do kopy s oblečením. Keď sa uistil, že v náklade nie je nič ukryté, nariadil Jakubovi a Tomaszovi, aby všetko naložili do čakajúceho nákladiaka. Poklusom poprenášali

hrby oblečenia na korbu. Našťastie už bola poloplná, a tak nemuseli zakaždým vyliezť hore a zliezať z nej. O pár minút boli hotoví a upalovali späť po rampe, častovaní údermi do chrbta a súrením Nemcov.

„Už to takmer necítim,“ zašomral Tomasz. „Bastardi.“ Naklonil sa k Jakubovi a šepol: „Podľa mňa budú Rusi tĺcť tieto nacistické svine ešte viac.“

„Ak sem niekedy dorazia.“

„Dorazia. O tom nepochybuj. Akurát sa uvidí, či budeme ešte nažive, alebo z nás ostane už len prach.“

Zišli do pivnice a cez niekoľko dverí zamierili späť k šatni. Ďalšia skupina nových prišielcov sa začínala vyzliekať. Jakub zaváhal.

„Čo sa deje?“ spýtal sa Tomasz.

„Nechcem tam ísť. Nemôžeme počkať?“

Tomasz sa poobzeral. „To je príliš nebezpečné. Možno keby tu dnes nebol Schmidt. Ale ten bastard si nenechá ujsť žiadnu príležitosť.“ Potlačil vozík vpred. „Poďme. Pár minút a bude po nich.“

Jakub ho zdráhavo nasledoval. V miestnosti sa tiesnilo množstvo ľudí – starších mužov s hŕstkou malých detí. Väčšina z nich sa poslušne vyzliekala; netušili, že o niekoľko metrov na nich čaká smrť. No zopár z nich sa ustrašene obzeralo. Hľadeli na dozorcov a hľadali odpovede.

„Prepáčte,“ ozval sa elegantne oblečený muž a pristúpil k Jakubovi. Mal šedivejúce vlasy a hlboký pohľad, vyzeral ako profesor. „Čo sa tu deje?“

„Nič,“ odvetil Jakub. „Iba vás rýchlo odšívavia, potom dostanete uniformu a zadelia vás do barakov.“

„Hovoríte mi pravdu?“ opýtal sa prosebne.

Mužove oči naňho prenikavo hľadeli, žobrajúc o odpoveď. Jakub sa odvrátil, chcel sa mu vyhnúť, no na pleci pocítil jeho ruku.

„Prosím... iba chcem vedieť pravdu.“

„Pravda je taká, že sa máš vyzliekať,“ vyštekol Schmidt, ktorý si všimol ich krátky rozhovor a pribehol k nim. Premeral si Jakuba a jeho pery sa posmešne vykrivili. „A ty by si mal urobiť to isté, Bak.“

„Pracujem, pane,“ ozval sa Jakub. „Tento muž sa ma len na niečo spýtal.“

„Nechal si sa obrať o čas,“ odsekol dozorca. „Začínaš byť nejaký mákký, Bak. Tam vonku je celá kopa iných, čo by si svoje povinnosti

plnili efektívnejšie. Myslím si, že by si mal ísť na odvšivavenie s týmto pánom aj ty. Keď ste sa tak rýchlo skamarátili.“

„Pane, ja...“

„Vyzleč sa!“ zreval Schmidt a dreveným obuškom udrel Jakuba do pleca. „Vyzerá to tak, že dnes sa na teba usmialo šťastie v mojej lotérii, Bak.“

„Pane, no tak,“ prerušil ho Tomasz, ktorý sa rýchlo prihnal k nim, aby zasiahol. „Musím vám ukázať niečo dôležité. Pred chvíľou som to našiel.“

Zo Schmidtových očí šľahali blesky. „Dávaj si pozor, Lis, inak pôjdeš s nimi.“

„Pane, viem, že vás to určite bude zaujímať.“ Tomasz vôbec nezvýšil hlas, hovoril pokojným, vecným tónom, takmer šepkaľ.

Schmidt ešte stále zazeral na Jakuba, no bolo zjavné, že váha. Jakubovi sa rozbúchalo srdce, mal pocit, že mu exploduje hrud'. Dozorca pristúpil k nemu s blýskajúcim pohľadom. Jakub v duchu očakával úder. Namiesto toho sa zhlboka nadýchol a otočil sa k Tomaszovi. „Dobre teda, ukáž, čo máš.“

„Bolo by lepšie, keby sme nemali svedkov, pane.“

Schmidt sa zahľadnel na Tomasza, pošúchal si bradu, akoby nad niečím uvažoval. „Dobre, choď k rampe.“ Potom sa znova obrátil k Jakubovi. „Vráť sa k práci, Bak, skôr než si to rozmyslím!“ rozkázal mu.

Jakub sa čo najrýchlejšie pobral ku kôpkam šiat a začal ich bezhlavo zbierať. Ruky sa mu triasli. Skupina obetí už pochodovala k plynovej komore. So sklopenými očami odnášal oblečenie do vozíka. Bol taký vystrašený, že sa ani nepokúšal nájsť v nich nejaké cennosti. Znova unikal iba o vlások. Koľkokrát sa ešte ocitne na pokraji smrti?

Jeho priateľ sa po chvíli vrátil, postál vedľa neho a nabral si plné náručie oblečenia. „Stálo ma to všetko zlato,“ šepol Tomasz. „Teraz, keď som po dlhom čase konečne našiel niečo poriadne. Mohol som si kúpiť celú klobásu a tucet bochníkov chleba. Si zadlžený až po uši.“

„Ďakujem ti,“ hlesol Jakub. „Zachránil si mi život.“

„Nie, *znova* som ti zachránil život,“ podotkol Tomasz. „Aj za to si mi dlžný.“

Jakub si spomenul na starého pána, na miestnosť plnú ľudí, ktorí tu boli ešte pred chvíľou. Vo vedľajšej miestnosti z nich pomaly unikal